

Сітченко Ганна Миколаївна

аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем цивільно-правового регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності. Автором проаналізовано сучасний стан законодавства у досліджуваній сфері та зроблено висновок, що він, у розрізі цивільно-правового регулювання правових відносин, спрямованих на інвестування у сфері інновацій, не відповідає світовому вектору розвитку, що зумовлено не лише відсутністю нормативних актів, які б належним чином забезпечили порядок створення та функціонування учасників таких відносин, але й позбавили колізійності регулювання їх правового становища та правового режиму об'єктів відповідно син відносин.

Ключові слова: інноваційна діяльність, венчурне інвестування, стартап, інновація, інвестиція.

Sitchenko Hanna

PhD student of Kharkiv National University of Internal Affairs

REGARDING CIVIL LEGAL REGULATION ISSUE OF VENTURE INVESTMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY

The research work is devoted to the problems of civil law regulation of venture investment of innovative activity. The author has analyzed the current state of legislation in the given field and concluded that, in terms of civil law regulation of legal relations aimed at investing in innovation sphere, does not meet the global vector of development. This is not only due to the lack of standard regulations that would properly ensure the order of creation and functioning of the participants of such relations, it would also keep from the conflict of regulation of their legal status and the legal regime of the relevant relations objects.

Keywords: innovation activity, venture investment, startup, innovation, investment.

У світовій економіці відбувається процес залучення нових технологій до боротьби з COVID-19, що в свою чергу сприяє надзвичайно стрімкому розвитку інноваційної сфери. У зв'язку з вимушеною необхідністю в контексті світової епідемії дедалі більше стартапів створюють інновації, покликані полегшити життя та відповідно допомагають людям адаптуватися до нової реальності. Так, наприклад, у Сингапурі органи публічного управління в галузі охорони здоров'я розробили і запровадили інноваційну систему відслідковування контактів особи, яка захворіла [1]. Український стартап IOON створив портативний девайс, що перетворює звичайну воду на безлімітний санітайзер (антибактеріальний спрей), ефективний проти 99,98% бактерій. Відтак, біотехнології, цифрова та телемедицина з акцентом на віддалений хелз моніторинг, онлайн-аптеки, нові лікарські засоби, послуги безконтактної логістики витісняють традиційні інститути медичної галузі. Цей перелік не є вичерпним як у медицині, так і поза її межами, і наведений лише з метою демонстрації чітких змін парадигм у бік стрімкого застосування високотехнологічних розробок.

Саме тому, особливо гострою є проблема активізації інноваційної діяльності, усі сфери життєдіяльності суспільства і держави мають адаптуватися до існування та функціонування в умовах переорієнтації діяльності на впровадження нових високотехнологічних продуктів та послуг. Отже, кожний сегмент ринку потребує дієвих механізмів прискорення комерціалізації інновацій.

Так, у сучасних реаліях особливої актуальності набуває положення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої Кабінетом міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р, щодо створення сприятливих умов щодо доведення новацій до комерційного використання, зокрема через розвиток стартапів, а саме через стимулювання діяльності венчурного бізнесу [2].

Однак, слід зауважити, що правовий механізм створення і впровадження інновацій через венчурне інвестування інноваційної діяльності на сьогодні не отримав належного нормативного закріплення, хоча його формування – одна з нагальних потреб сьогодення, яка включає не лише розробку нормативно-правових актів в інновацій-

но-інвестиційній сфері, а й побудову економічних, правових і організаційних механізмів, які б дозволили ефективно та швидко реципієнту інвестицій комерціалізувати інноваційні продукти.

Таке ринкове становище, не в останню чергу, пов'язано із схоластичним характером чинного законодавства, що охоплює чимало непрацюючих, взаємно суперечливих і неефективних регуляторних норм, відсутності послідовності та системності відповідних актів, стратегій та програм розвитку, що забезпечили б сталий розвиток цієї сфери національної економіки. Недостатнім залишається рівень доктринального осмислення категорій венчурного інвестування у правовій науці України.

Так, цивільно-правове регулювання венчурного інвестування в Україні знаходиться на початковому рівні (є недостатньо-урегульованим), що перешкоджає можливості ефективно використати інноваційний потенціал вже зареєстрованих суб'єктів господарювання та (або) нових відчутних фінансових вливань, як важливої складової інвестиційного процесу в ринковій економіці.

Основу правового регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності становлять Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 року № 40-IV та «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 року № 1560-XII. У контексті відповідних нормативних актів зміст правового регулювання венчурного інвестування визначається актуальними завданнями державної інноваційної політики та направлено на отримання корисних ефектів, а саме нових відчутних фінансових вливань, в масштабі національної інноваційної системи України. Аналізуючи положення вказаних законів в системі норм, які опосередковують регулювання венчурного інвестування інноваційної діяльності, виділяються дві групи норм, ті: 1) що формують публічно-правовий режим венчурного інвестування і 2) що регулюють відносини між приватними суб'єктами з приводу венчурного інвестування.

Відповідно до розділу III Закону України «Про інвестиційну діяльність» та розділу IV Закону України «Про інноваційну діяльність» можна зробити висновок, що публічно-правовий режим венчурного інвестування законодавець визначає, як режим державної підтримки

галузі венчурного інвестування через насичення її власним капіталом.

Розглядаючи положення щодо державного регулювання венчурного інвестування вбачається, що недоліком цих Законів є те, що їх норми не враховують особливостей регулювання різних видів інвестицій, зокрема: реальних та фінансових, вітчизняних та іноземних, державних та місцевих, приватних та публічних; та відповідно інтересів усіх учасників інвестиційних потоків для розвитку інноваційної діяльності. Закон має бути концептуальним нормативно-правовим актом, що визначає засади правового регулювання усіх видів та форм здійснення інвестування інноваційної діяльності в Україні.

Підкреслено потребу у синхронізації інноваційної та інвестиційної діяльності за рахунок поєднання ринкового та державного регулювання. При цьому регуляторний вплив держави в інноваційно-інвестиційній сфері має спрямовуватися на мотивацію економічних суб'єктів та на усунення перешкод, які виникають на шляху здійснення інноваційних інвестицій [3, с. 17].

Так, крім державної підтримки венчурного інвестування, державне регулювання має завдання врегулювати правовідносини, що виникають між приватними суб'єктами з приводу венчурного інвестування, яке виникло саме як приватне інноваційне інвестування та продовжує ефективно виконувати саме цю роль в країнах Європи та в США. На жаль, на сьогодні чинні законодавчі норми не здатні виконувати зазначену функцію у відповідному напрямку, їх регулятивний потенціал недостатній для цього, адже на нормативному рівні в Україні поняття венчурного інвестування інноваційної діяльності взагалі не закріплено, що вказує на відсутність в національному праві чіткої позиції щодо ознак, функцій, засобів та форм регулювання (стимулювання) діяльності венчурних інвесторів з метою розвитку інноваційного потенціалу України. Саме тому на особливу увагу заслуговує вивчення стану та розвиток державної політики України щодо регулювання приватноправових відносин венчурного інвестування інноваційної діяльності.

Основна проблематика в цивільно-правовому регулюванні венчурного інвестування виникає через специфіку його об'єкта та

предмета. Так, Цивільний і Господарський кодекси, а також спеціальне законодавство, повною мірою не відображають специфіку регулювання відносин щодо самого об'єкта венчурного інвестування – стартапу. Однак такі структури – вже реальність і слід виходити з того, що учасниками інноваційної діяльності можуть бути виключно суб'єкти права, а такі універсальні правові форми і моделі, як юридична особа, цивільно-правовий договір, представництво дозволяють цим суб'єктам брати участь в інноваційних відносинах [4, с. 30]. Стартапи – реципієнт, в акції (частки в статутному капіталі) якого інвестує венчурний інвестор, мають в якості основного активу об'єкти інтелектуальної власності, що додатково породжує високі вимоги до правового забезпечення правочинів з такими об'єктами венчурного інвестування.

В Україні ж відбулося викривлення змісту венчурного інвестування (на що звертається увага в юридичній літературі [5; 6, с. 161–162]). Збільшення капіталізації венчурних фондів не призводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки: спеціалізація венчурних фондів на інвестиціях у новостворені інноваційні компанії для України є винятком. Щодо венчурних фондів, нині, на жаль, норми про їх обов'язок здійснювати інвестиції в інноваційну діяльність в українському законодавстві не існує [7, с. 37].

Складність моделі правового регулювання венчурних інвестиційних відносин також пов'язана з нерозвиненістю їх, передусім, в українській економічній реальності. Опис того, чого майже немає, породжує небезпеку утворення абсолютно недієздатних понять, конструкцій і механізмів. У результаті некомфортне правове середовище не стає на заваді для венчурного інвестування, однак сприяє відтоку технологій за кордон, що зменшує кількість інноваційних підприємств всередині країни.

Зазначені факти встановлюють підвищені вимоги до цивільно-правового регулювання інституту венчурного інвестування інноваційної діяльності. Спробою вирішити проблему нормативного регулювання венчурного інвестування стали проекти Законів України «Про венчурні фонди інноваційного розвитку» (розроблений дер-

жавним агентством України з інвестицій та інновацій в 2008 році), «Про венчурні інвестиційні компанії» (розроблений державним агентством України з інвестицій та інновацій в 2008 році) та «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» (zareestrovano в Верховній Раді України за № 1082 від 30.11.2007 р.). Вони містили правові й організаційні основи створення і здійснення діяльності венчурних інвестиційних компаній, особливості функціонування венчурних інвестиційних компаній інноваційного розвитку, встановлення вимог до складу їх активів, порядку державної реєстрації, підтримки та контролю венчурних інвестиційних компаній.

Однак, як зазначає Т. С. Гудіма, розробку вищевказаних документів не можна визнати вдалим кроком, оскільки Законом України «Про інститути спільного інвестування» вже передбачена практична можливість створення та діяльності венчурних фондів, то було б доречним врегулювання вже існуючого нормативного акту. Введення спеціального закону, який декларується як допомога в розвитку венчурної діяльності, призведе до зворотного результату – займатися цією діяльністю стане складніше, посилиться тенденція останніх років – реєстрація венчурних компаній в іноземних юрисдикціях [8, с. 69].

Тому створення окремого акту щодо регулювання діяльності венчурних фондів, який використовуватиме іншу (неідентичну) з Законом України «Про інститути спільного інвестування» термінологію, або інакше визначить організаційні питання (на що вже зверталася увага в юридичній літературі [9, с. 235]), лише викличе конкуренцію правових норм, що знову таки призведе до гальмування процесу їх впровадження. Також, як показує закордонна практика, прийняття комплексних актів у сфері венчурного інвестування не дає корисного ефекту для галузі порівняно з реформами галузевого законодавства. Тому вважається доречнішим доопрацювання наявних нормативних актів спеціальними положеннями, які чітко визначатимуть сутність та особливості реалізації венчурного інвестування інноваційної діяльності.

Тож, беручи до уваги світові правові здобутки у досліджуваній сфері, з урахуванням сучасних тенденцій інноваційного розвитку,

законодавець має звернути увагу на удосконалення законодавства в контексті приватноправового регулювання, а саме, що стосується:

- створення відповідного корпоративного середовища через визначення організаційно-правових форм суб'єктів та реципієнтів, оптимальних для венчурного інвестування (першочергово організаційно-правових форм венчурних фондів та питання законодавчого визначення форми діяльності «стартапу» – компанії-отримувача венчурного капіталу);

- врегулювання правових засобів, що використовуються в інвестиційних правочинах між венчурними інвесторами та інноваційними компаніями-реципієнтами (правочинах венчурного інвестування), у т. ч. врегулювання правового режиму предмету таких правочинів та окремих інститутів договірної права, що застосовуються в правочинах венчурного інвестування.

- чітку регламентацію на рівні закону й визначення правових форм здійснення венчурного інвестування в Україні.

- впровадження державного контролю у сфері венчурного інвестування.

Отже, в умовах сьогодення внаслідок світової пандемії COVID-19 швидкість комерціалізації інновацій стали домінуючим фактором конкурентоспроможності як держав, так і окремих підприємств. Таким чином, першочерговим завданням цивільно-правового регулювання є вдосконалення законодавчої бази щодо залучення суб'єктів приватного права до венчурного інвестування інноваційної діяльності, адже венчурний капітал може стати основою політико-правової моделі, що здатна забезпечити стратегічні задачі розбудови економіки України та інноваційного прориву на світовій арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU). URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> [In English] (дата звернення: 05.11.2020).

2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.11.2020).

3. Чернобаев В. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Донецьк, 2008. 19 с.
4. Борисов І. В. До проблеми функціонування стартапів як суб'єктів інноваційної системи. *Інноваційна система та інформаційні технології в сучасній науці*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, м. Київ, 20 жовт. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 28–33. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Borysov.pdf> (дата звернення: 26.10.2020).
5. Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 185 с.
6. Жорнокуй Ю. М. Проблемні питання здійснення венчурного інвестування як різновиду інноваційної діяльності. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. праць за матеріалами Круглого столу (м. Харків, 5 квіт. 2019 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 158–165.
7. Віхров С. Окремі напрями вдосконалення правового регулювання венчурного інвестування. *Юридична Україна*. 2014. № 10. С. 31–37.
8. Гудіма Т. С. Венчурна діяльність як правова категорія. *Економіка та право*. 2012. № 1. С. 67–71.
9. Жорнокуй Ю. М. «Інноваційна діяльність» та «венчурне підприємництво»: співвідношення понять та їх сутність. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. Ч. 1 (м. Суми, 21–22 травня 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 233–237.

REFERENCES

1. Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU). URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> [in English].
2. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80> [in Ukrainian].
3. Chornobaiev V. V. (2008). Innovatsiino-investytsiina diialnist ta yii rehu-liuvannia v ekonomitsi Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].
4. Borysov I. V. (2017). Do problemy funktsionuvannia startapiv yak subiek-tiv innovatsiinoi systemy. *Innovatsiina sistema ta informatsiini tekhnolohii v suchasniy nautsi: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, m. Kyiv, 20 zhovt. 2017 r.) - Innovative system and information technologies in modern*

science: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference, Kharkiv: Pravo, 28–33. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Borysov.pdf> [in Ukrainian].

5. Zhornokui Yu. M. (2003). Pravove rehuliuвання venchurnoho pidpriemnytstva (tsyvilno-pravovyi aspekt). *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

6. Zhornokui Yu. M. (2019). Problemni pytannia zdiisnennia venchurnoho investuvannia yak riznovydu innovatsiinoi diialnosti. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. prats za materialamy Kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 kvit. 2019 r.) – Regional innovation initiatives: tasks and solutions: a collection of scientific papers based on the materials of the Round Table*, Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 158–165 [in Ukrainian].

7. Vikhrov S. (2014). Okremi napriamy vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання venchurnoho investuvannia. *Yurydychna Ukraina – Legal Ukraine*, 10, 31–37 [in Ukrainian].

8. Hudima T. S. (2012). Venchurna diialnist yak pravova katehoriia. *Ekonomika ta pravo - Economics and law*, 1, 67–71 [in Ukrainian].

9. Zhornokui Yu. M. (2020). «Innovatsiina diialnist» ta «venchurne pidpriemnytstvo»: spivvidnoshennia poniat ta yikh sutnist. *Reformuvannia pravovoi systemy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv: materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnii konferentsii: u 2 ch. Ch. 1 (m. Sumy, 21–22 travnia 2020 r.) – Reforming the legal system in the context of European integration processes: materials of the IV International Scientific and Practical Conference: part 2*, Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet, 233–237 [in Ukrainian].

Сльота Марія Ігорівна

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ВПРОВАДЖЕННЯ ВІМ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Наукова робота присвячена дослідженню впровадження ВІМ-технологій на підприємствах будівельної галузі України, що є передумовою залучення європейського досвіду та освоєння нового підходу моделювання будівельних об'єктів. Автор проаналізував всі переваги використання даної